

VYBAVENÍ KLÁŠTERA V SEDLCI V POSLEDNÍ FÁZI JEHO EXISTENCE Inventář z roku 1784

Alena Nachtmannová

Klášter v Sedlci vznikl ve 40. letech 12. století. Jeho největší rozkvět pak spadá do období 14. století, kdy těžil z bohatství Kutné Hory. Během husitského hnutí byl klášter zničen a od poloviny 15. století se cisterciáci pokoušeli klášter obnovit. Druhé období rozkvětu nastalo na přelomu 17. a 18. století za vlády opata Snopka. Tehdy byl klášter zásadně přestavěn, včetně klášterního kostela. V roce 1783 byl však klášter z rozhodnutí císaře Josefa II. zrušen. V rámci procesu zrušení byl pořízen soupis cenného movitého majetku. Ten je také hlavním předmětem tohoto příspěvku, neboť představuje poslední momentku z doby existence kláštera, přičemž zachycuje většinu předmětů v jejich původním umístění, a poskytuje tedy i jistou představu o výzdobě a způsobu užívání jednotlivých prostor. Německý inventář otiskujeme v překladu do češtiny.

Klíčová slova: řád cisterciáků – klášter Sedlec – baroko – pozůstalostní inventáře – vybavení klášterů – Česko

The Sedlec Monastery Furnishings from the Last Stage of Its Existence The Inventory of Valuables of 1784

The Sedlec Monastery was founded in the 1140s. Its greatest expansion dates from the 14th century when it benefited from Kutná Hora wealth. During the Hussite Era, the monastery was closed and in the mid-15th century, the Cistercians began its renovation. The second expansion period dates from the late 17th and early 18th century under Abbot Snopek when the monastery was substantially rebuilt, including the monastic church. In 1783, the monastery was closed based on the decree of Emperor Joseph II. With the closure, the list of valuable movables was drawn up. It is the main subject of this study because it represents the last reminder of the monastery's existence, listing the majority of items in their original placement and thus providing an idea about the decoration and purpose of the individual rooms. The German inventory is presented in its Czech translation.

Keywords: Cistercian order – Sedlec Monastery – Baroque – estate inventories – furnishings of monasteries – the Czech Republic

<https://doi.org/10.56112/psc.2022.2.04>

Sedlecký klášter patřil mezi duchovní ústavy, které postihly reformní snahy císaře Josefa II. V rámci cisterciáckého řádu byl zrušen v roce 1783 jako první, ale na vině zde bylo především jeho neúnosné zadlužení. Zrušení kláštera ovšem nebylo jednorázovým aktem, ale dlouhodobým procesem, který se v případě Sedlce protáhl na 16 let. Během nich byl rozpuštěn konvent, mobiliář rozprodán a budovy použity k jiným účelům, stále však existovala jistá naděje na příznivý zvrat. Rozhodnutí o zrušení ústavu určité řehole totiž nebylo bez výjimek a nemuselo být konečné. Záleželo na vedení klášterního domu, jestli dokázalo přesvědčit úředníky o potřebnosti právě jejich instituce, či na šlechtických ochráncích, kteří včas zasáhli. Mnoho kontroverzních nařízení Josefa II. navíc bylo po jeho smrti zmírněno, nebo úplně zrušeno. Přes veškerou snahu řádových představitelů se však nic z toho v případě Sedlce nepodařilo. Po kdysi nejbohatším českém klášteře tak kromě budov a nevelkého množství rozptýlených uměleckých památek zůstala jen obsáhlá archivní pozůstalost. Díky ní je však možno poměrně detailně zmapovat právě proces zániku sedleckého konventu. Součástí této pozůstalosti je také několik soupisů majetku kláštera, z nichž jsme vybrali inventář vnitřního vybavení pořízený ještě v okamžiku, kdy byl konvent obýván a sloužil svému účelu. Díky tomu, že předměty jsou alespoň z části zachyceny na svém místě, poskytuje soupis přehled o vzhledu vnitřních prostor obytných a reprezentativních klášterních budov těsně před tím, než byly definitivně opuštěny a užity k užitkovým účelům.

Dějiny sedleckého kláštera

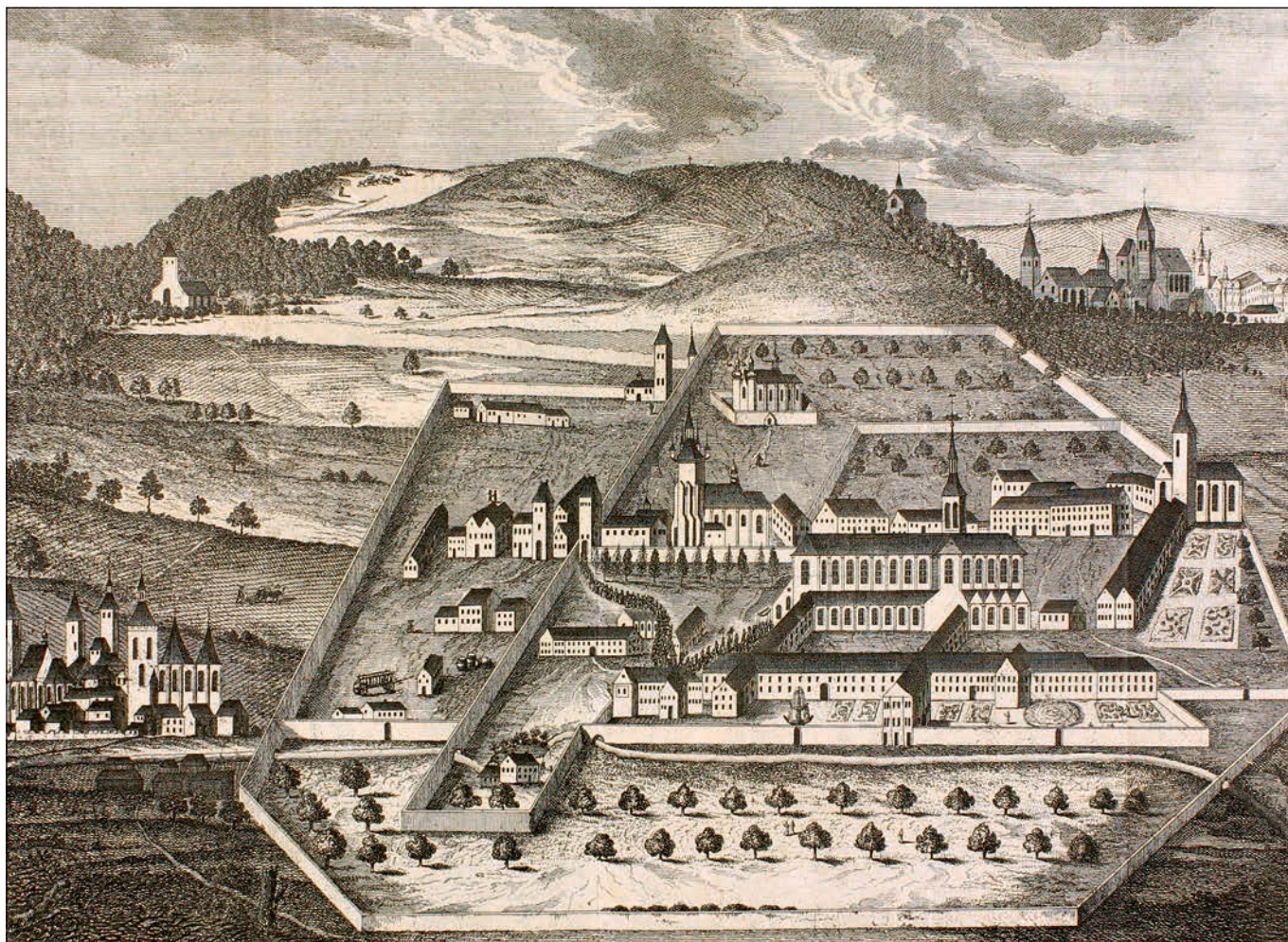
Sedlecký klášter byl založen v roce 1142 jako první cisterciácká fundace na našem území. Zakladatelem byl šlechtic Miroslav, který klášteře věnoval většinou svého jmění. Podnět

k volbě dosud v Čechách neobvyklého řádu, vzniklého teprve před čtyřiačtyřiceti lety, vyšel zřejmě od olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Založení posléze schválili pražský biskup i kníže Vladislav II.¹⁾ Jako mateřský klášter byly zvoleny Valdšasy v Chebsku, odkud následujícího roku přišlo 12 mnichů a opat. K dispozici dostali 10 vesnic a snad i původní Miroslavův dvorec s kostelem.²⁾ Pro první období existence kláštera máme jen minimum informací, neboť klášterní archiv téměř celý v průběhu dalších turbulentních časů zanikl. Mnichům se však bezpochyby podařilo zkonsolidovat fungování konventu a po počátečním provizoriu začali budovat někdy ve druhé polovině 12. století kamenné klášterní budovy. Zatímco románskou baziliku doložil archeologický průzkum, další stavby zřejmě nenávratně zmizely pod gotickou a později barokní přestavbou.³⁾ Současně se řeholníci zřejmě snažili zlepšovat i hospodářskou situaci kláštera, nedělo se to však kolonizací, jak bylo u jiných cisterciáckých založení běžné, ale spíše uvážlivým hospodařením a zakládáním hospodářských dvorů. Konvent však zůstával nevelkým a politicky nevýznamným. Situace se ještě podstatně zhoršila po smrti Přemysla Otakara II. za tzv. „zlých let“, kdy stál klášter před zánikem a opat byl pro nedostatek prostředků k obživě donucen požádat generální kapitolu o povolení rozptýlit konvent do jiných klášterů.⁴⁾

Nakonec mniši přistoupili k odvolání opata a zvolení nového představeného – opata Heidenreicha, za jehož vlády zažil klášter dobu největšího rozkvětu. Po nálezu stříbrné rudy se sedlecký konvent stal nejen nejbohatším klášteřem v zemi, ale získal i nezanedbatelnou politickou pozici. Opat Heidenreich byl blízkým přítelem Václava II. a hrál klíčovou roli v nástupu Jana Lucemburského na český trůn. Značné zisky, které klášteru plynuly z Kutné Hory, umožnily zásadní rozšíření jeho pozemkového majetku a rozsáhlou výstavbu, včetně vybudování kostela Panny Marie ve stylu francouzské gotiky, stejně jako nákup mnoha uměleckých děl a rozhojnění chrámového



Obr. 1: Klášter v Sedlci (okres Kutná Hora) před barokní přestavbou, rok 1690, vyobrazení z rukopisu *Graduale monasterii Sedlecensis* (NK, sig. XIII A 8).



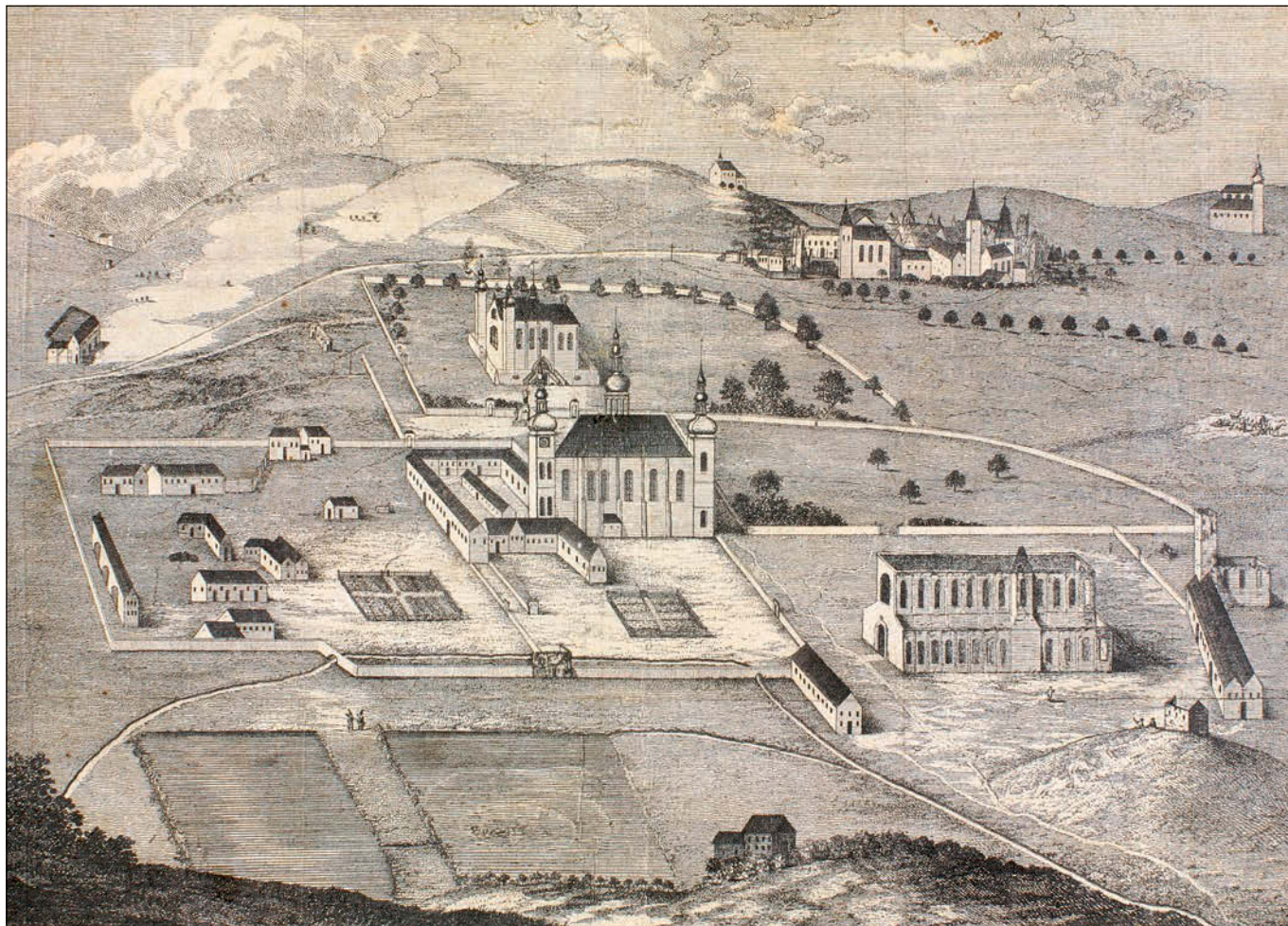
Obr. 2: Pokus o idealizovanou rekonstrukci středověké podoby kláštera v Sedlci před zničením husity v roce 1421, rok 1824, mědiryt podle barokního obrazu (převzato z J. F. Devoty; SOkA Kutná Hora, Sběrka vedut a grafiky, inv. č. 10).

pokladu i klášterní knihovny. Kromě hlavního chrámu a přilehlých konventních budov byl postupně vystavěn východně od klášterního kostela opatský dům s kaplí, dále dům pro hosty, špitál, kostel sv. Filipa a Jakuba u klášterní brány a západně od klášterního chrámu hospodářský dvůr s velkou sýpkou. Naposled byla severně od klášterního kostela vybudována na počátku 15. století kaple sv. Kosmy a Damiána. Již mimo hlavní objekty kláštera se nacházel hřbitov s kostelem Všech svatých.⁵⁾ O pokladech uměleckého řemesla se dozvídáme pouze zprostředkovaně ze soupisů předmětů uložených později v rakouském klášteře v Klosterneuburgu a na jihlavské radnici. Zachovala se pouze jediná nádherná monstrance, svědčící však o tom, že pro sedlecký klášter pracovali nej přednější umělci a řemeslníci své doby.⁶⁾ Také z klášterní knihovny se zachovaly pouze zlomky náležející však k vrcholům dobové minimálně středoevropské knižní produkce, mezi nimiž vynikají zejména iluminované rukopisy.⁷⁾

Definitivní konec tomuto období rozvoje a prosperity učinilo husitské hnutí. Husitská vojska dobyla a vyplenila klášter 24. dubna 1421. Mniši, kterým se podařilo uprchnout, se uchýlili do kláštera v Klosterneuburgu u Vídně, v jehož okolí patřily sedleckému konventu některé statky. Sem také přivezli největší klášterní cennosti, knihovnu a klášterní archiv. Do Sedlce se mniši navrátili až v roce 1454. Dlouhé období trvající do Bílé hory se pak neslo ve znamení pokusů získat zpět klášterní majetky a obnovit klášterní život v někdejší rozsahu. Konvent v tomto období žil v budovách v blízkosti kostela sv. Filipa a Jakuba, který také sloužil jako klášterní chrám, zatímco původní rozlehlý chrám Panny Marie stál v troskách. Sedlecký

klášter byl v 16. století spojen s dceřiným konventem v Klášterní Skalici, i tak však majetek obou spojených institucí představoval jen zlomek někdejšího bohatství. Oba domy dohromady vlastnily pouhých 5 vesnic a 2 hospodářské dvory přiléhající k oběma klášterům, které však mniši nebyli ani schopni řádně obhospodařovat. Výnosy tak postačovaly sotva na obživu mnichů a nepočetného personálu.⁸⁾ Všechny dílčí úspěchy nakonec zmařilo stavovské povstání, když v roce 1620 vyňali stavovští direktori klášter z řádu a jeho majetky zapsali Kutné Hoře. Život mnichů mělo nadále financovat město.⁹⁾

Celé pobělohorské období se neslo opět ve znamení snah získat zpátky klášterní majetky a obnovit někdejší slávu domu. To s sebou samozřejmě neslo i spory s Kutnou Horou i jednotlivými měšťany, kteří drželi někdejší klášterní statky v nájmu, nebo je odkoupili. Na rozdíl od předbělohorského období měl klášter na své straně panovníka a státní instituce, neboť kláštery byly považovány za významný faktor rekatolizačního úsilí a řádoví duchovní nahrazovali chybějící farní klérus. Nastupující barokní zbožnost navíc opět přála zasvěcenému životu. Opati spojených klášterů sedleckého a skalického se po celé 17. století snažili obnovit nejen majetkovou základnu, ale i řádový život, opravit klášterní budovy a doplnit nedostačující vybavení.¹⁰⁾ K zásadnějším změnám v tomto směru došlo za opata Jindřicha Snopka (1685–1709), který přistoupil k celkové přestavbě kláštera. Mniši ještě v této době sídlili v budovách u kostela sv. Filipa a Jakuba, jejichž oprava probíhala v 90. letech 17. století. Následně ale zvítězila myšlenka vystavět nové budovy konventu, prelaturu a obnovit původní



Obr. 3: Pohled na cisterciácký konvent v Sedlci se vsí Malínem po zničení husity a opětovném osídlení v roce 1454, rok 1824, mědiryt podle barokního obrazu (převzato z J. F. Devoty; SOkA Kutná Hora, Sběrka vedut a grafiky, inv. č. 11).

velký klášterní chrám Panny Marie. Následná výstavba, na níž se částečně podílel i Jan Blažej Santini, se protáhla až do roku 1783, kdy byl klášter zrušen. Dokončen byl zřejmě konventní chrám a přilehlý konvent, dobudovaný v roce 1763, prelatura však ani v době zániku kláštera dokončena nebyla.¹¹⁾ Současně byl bezesporu pořizován i patřičný mobiliář, jež z velké části zachycuje inventární soupis z roku 1784 (viz dále).

Klášter v barokním období

V září roku 1783, ještě před vydáním rozhodnutí o zrušení kláštera, byl pořízen podrobný popis jednotlivých klášterních budov. O rozpuštění konventu a využití budov pro jiné účely se již v této době bezesporu uvažovalo a z toho důvodu byla také věnována pozornost především stavu budov a případné možnosti jejich zatížení, pokud by v budoucnu byly využity jako manufaktura či sklad. Podle tohoto popisu pozůstával klášter ze Starého a Nového konventu, budov v obvodu kláštera a staveb náležejících ke klášteru, ale ležících mimo jeho zdi.¹²⁾ Starý konvent přiléhá ke kostelu sv. Filipa a Jakuba a obsahoval 19 místností v přízemí a 22 v prvním patře. Celá budova byla zchátralá a velmi vlhká, přesto v přízemí stále bydlelo 6 profesů. V horním patře bylo 10 pokojů, z nichž byly 3 dosud obydlené. I toto podlaží bylo označeno za zchátralé a pro špatný technický stav neschopné nést větší zátěž. V horním patře se zároveň nacházela i prelatura zahrnující 12 místností sloužících jako pokoje a zimní a letní jídelna. Ty byly označeny jako pohodlné k obývání, ale také neschopné většího zatížení.

V přilehlém kostele sv. Filipa a Jakuba se ve všední dny sloužily mše. Byl prý ve slušném stavu, ale také velmi vlhký, a pokud by měl být nadále užíván, potřeboval by zásadní opravy. Nový konvent obsahoval v přízemí 24 místností, z nichž zcela dokončeno bylo 9, nedokončeno 8. Místnosti sloužily jako spižárna a 2 klenuté kuchyně, 3 byly využívány jako zimní a letní refektáře, dále provisorát s vlastní kuchyní. Všechny prostory však byly označeny za neobyčejně vlhké. V horním patře se nacházelo 26 místností, a sice: hovorňa, kostelní depositorium, 2 místnosti sloužící jako archiv a knihovna a 2 klenuté spižárny. Duchovní obývali 12 pokojů, zbytek zůstával neužívaný. Budova prelatury byla označena za neobyvatelnou kvůli nedokončené střeše. Byl zde sice sklep, nedal se však používat pro velkou vlhkost, kvůli které by zde uložené zboží rychle podlehl zkáze. Dále se zde nacházel prastarý, výstavný kostel sv. Jana Křtitele, v němž se denně držely služby Boží, a přilehlá kaple užívaná jako kapitulní síň. Vše to bylo v dobrém stavu, ale velmi vlhké. V dobrém stavu byly i všechny chodby konventu, pisatel měl pouze obavu, že kvůli plochým klenbám neudrží jejich stropy větší zatížení.

V obvodu kláštera se dále nacházel pivovar a byty hospodářského ředitele, rentmistra, klášterní pradelny, kočího a zahradníka, budovy klášterního hospodářského dvora se sýpkou a stájemi, za nimi pak ovocný sad a kuchyňská zahrada. V sousedství kláštera ležel hřbitov s hřbitovní kaplí. V okolí kláštera jsou zapsány ještě další budovy, které patřily k jeho majetku, nebyly však již jeho integrální součástí: klášterní pekárna, hostinec, mlýn a 13 malých domků obývaných klášterním personálem, různými řemeslníky a nádeníky.



Obr. 4: Pohled na klášterní kostel v Sedlci, před rokem 1712, mědiryt (převzato z M. J. Vogt, s. 132).

Jak je z uvedeného patrné, přestavba kláštera nebyla dokončena a prelatura dokonce nebyla ani schopna užívání. Je zajímavé, že někteří řeholníci zůstali bydlet ve Starém konventu, snad z konzervativnosti, snad pro ně v Novém konventu nebylo místo. Mnišské společenstvo se tak rozdělilo ve dvě, a přestože jednotlivé budovy nedělila velká vzdálenost, nebylo takové uspořádání obvyklé a snad ani odpovídající řeholi. Za pozornost také stojí stále opakované zmínky o nadměrné vlhkosti včetně nově postavených budov. Je možné, že úředníci se tak snažili odvrátit bezprostředně hrozící zrušení kláštera zdůrazněním, že žádná z jeho budov se nehodí k jakýmkoliv civilním účelům. Zde se však pohybujeme na úrovni spekulací.

Přestože přestavby nebyly dovedeny do konce, znamenaly pro sedlecký klášter obrovskou finanční zátěž. Vlastnictví kláštera v období baroka nebylo ani zdaleka srovnatelné s jeho středověkými majetky a příjmy, a i tehdy byla velkolepá výstavba a nákup luxusních předmětů příčinou masivního zadlužení. Tím spíše muselo k nárůstu dluhů dojít v 18. století, kdy klášter vlastnil jen zlomek původního panství a závratné příjmy z kutnohorské urbury byly definitivně minulostí. Opat Snopek sice na počátku výstavby vyvinul nadmíru efektivní způsob získávání příspěvků od nejrozličnějších dobrodinců a příznivců, ale ani to nemohlo stačit. Těsně před zrušením kláštera tak dluhy přesáhly celkovou hodnotu jeho majetků. Je možné, že k rozpuštění klášterní komunity a následnému rozprodeji by proto došlo i bez radikálních josefských reforem.¹³⁾

Proces rušení kláštera

Rušení klášterů „neužitečných řeholí“ bylo na českém území započato dvorským dekretem z 12. ledna 1782, publikovaným guberniálním nařízením z 16. ledna téhož roku. Podle něj měly zemské úřady do každého z dotčených klášterů vyslat komisaře, kteří by zde rozhodnutí o zrušení vyhlásili a dohlédli na další kroky. Po oznámení císařského rozhodnutí si měli komisaři v klášteře vyžádat klíče ode všech pokladen, skladů, archivu, kostelní pokladnice a vůbec všech prostor, kde bylo uloženo cokoli cenného, vyjma věcí nutných pro každodenní potřebu. Následně měli komisaři sepsat inventáře a dané prostory zapečetit. Osoby, které měly co do činění se správou klášterního majetku, měly složit do rukou komisařů přísahu a nadále jim být odpovědné až do rozchodu konventu. Soupisy majetku měly být pořízeny dvojmo a odevzdány na české gubernium (v jehož archivu se nacházejí dodnes) a do dvorské kanceláře, která měla nadále poskytovat řeholníkům prostředky na oděv a stravu až do vyměření penze. Řeholníci sami si měli pořídit soupis vlastního majetku uloženého v celách, popř. u opata, a tento majetek si směli ponechat.¹⁴⁾ V klášteře směli řeholníci zůstat po dobu 5 měsíců, poté se měli přestěhovat do jiného kláštera, popř. přestoupit do jiného řádu. V případě kněží byl preferován jejich odchod na fary. Novici již nesměli skládat sli- by a měli opustit klášter do 4 týdnů. Velmi staří a nemocní bratři směli v klášteře zůstat na dožítí, pokud byli schopni převozu, měli být převezeni do jiného kláštera.¹⁵⁾

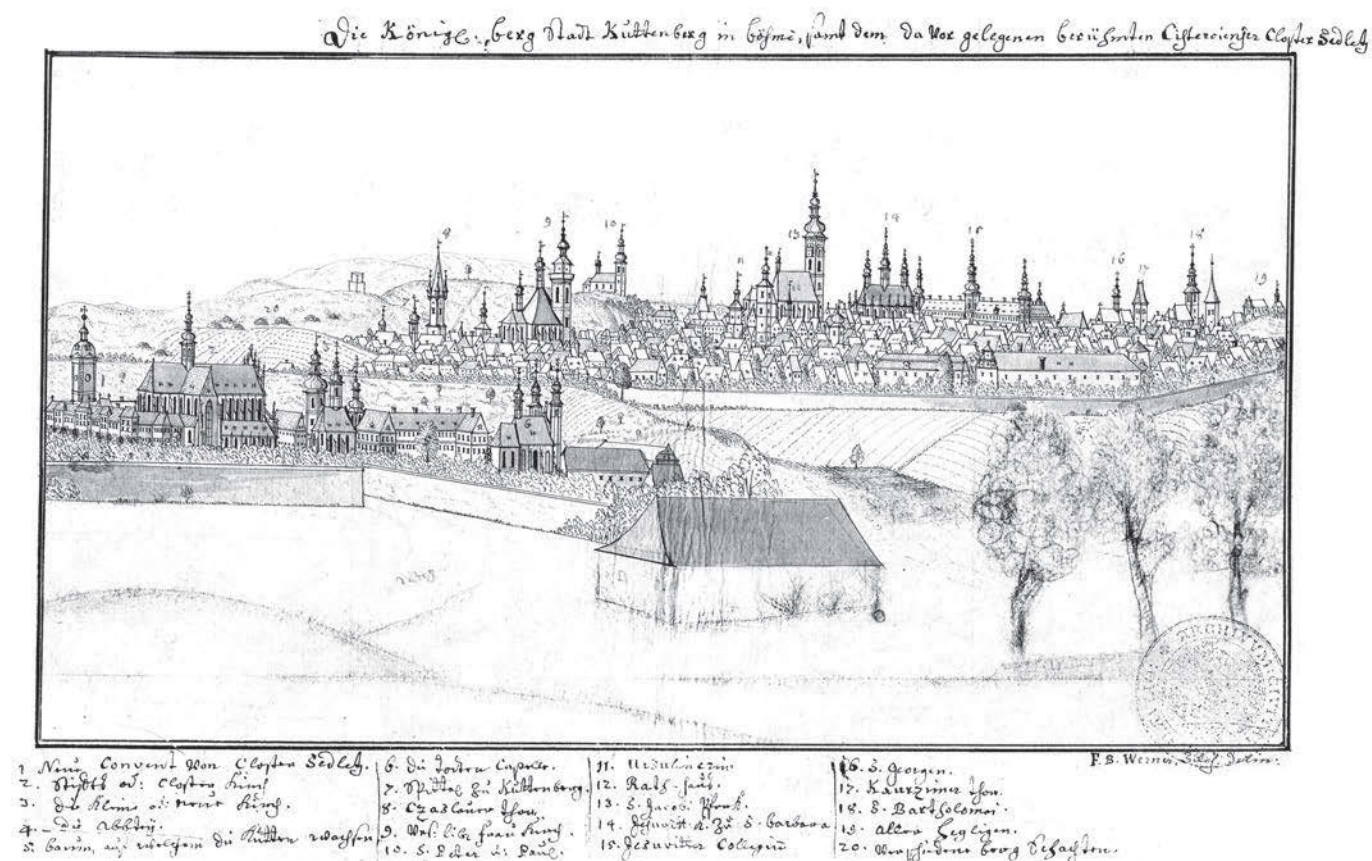
Rozhodnutí o zrušení spojených klášterů sedleckého a skalického bylo vydáno v říjnu 1783 jako prvního kláštera cisterciáckého řádu. Velkou roli zde hrál právě obrovské zadlužení a aktivita věřitelů, kteří měli obavy o své peníze a vyvíjeli proto na zemské úřady velký tlak. Přesné datum zrušení kláštera se v podání různých autorů liší. Podle Beránka a Beránkové¹⁶⁾ bylo rozhodnutí vydáno 24. října, Pavel Zahradník¹⁷⁾ uvádí již 8. říjen. Vzhledem k tomu, že se jednalo o dlouhodobý proces, nikoliv jednorázový akt, se zde tímto problémem nebudeme zabývat. Že klášter spěje ke svému konci, muselo být navíc jasné již v průběhu roku 1783, kdy byly pořizovány soupisy majetku a jednotlivé předměty byly rozprodávány. Zoufalá finanční situace jiné řešení asi ani neumožňovala. Výše citovaný popis klášterních budov je ostatně datován již 22. září 1783 a byl zcela jasně pořízen za účelem zjistit možnosti jejich praktického využití jako skladů či výrobních prostor.

Inventář vybavení kláštera z roku 1784

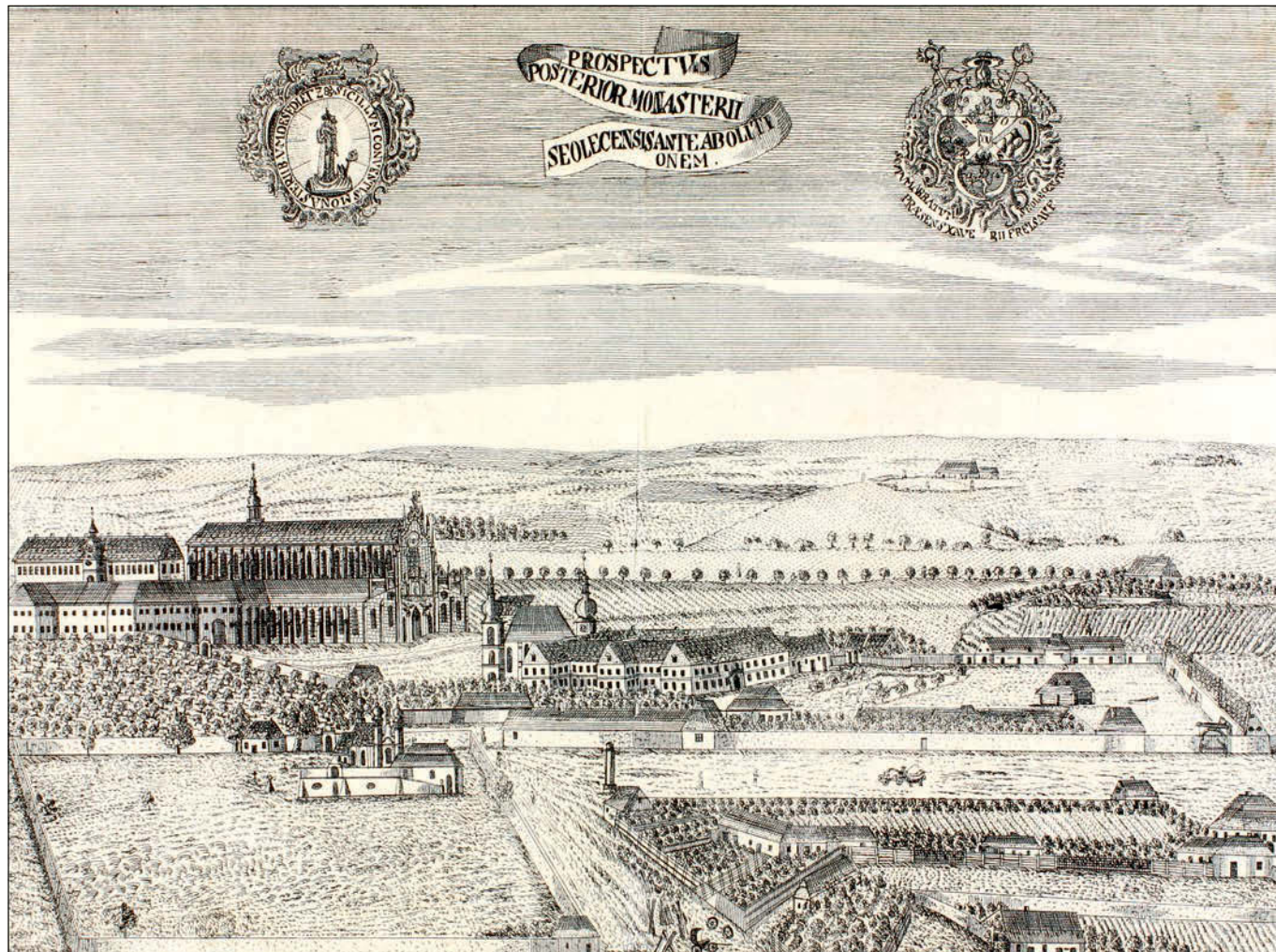
Po definitivním rozhodnutí o zrušení kláštera bylo zřejmě postupováno podle schématu daného královským dekretem. Ještě v roce 1783 a následně v průběhu roku 1784 bylo pořízeno několik soupisů majetku kláštera, které však jsou datovány pouze jako složka, nikoliv každý zvlášť. Šlo o soupis viktualii v klášterních dvorech, soupis vnitřního zařízení budov, avšak bez umístění jednotlivých předmětů, inventář křehlebského zámku, kláštera ve Skalici, domu v Praze a především zařízení samotného sedleckého kláštera.¹⁸⁾ Tento soupis obsahuje mobiliář a cenné předměty, které byly popsány částečně ještě v původním umístění, částečně po věcných skupinách. Již v průběhu sepisování, nebo dokonce před ním, byly některé

předměty prodány, jak je také v soupisu poznamenáno včetně prodejní sumy. Soupis je pořízen německy, zatímco některé další inventáře, zejména soupis předmětů z kláštera ve Skalici je veden česky. Věrohodnost inventáře nakonec svým podpisem potvrdil opat osekého kláštera Mauritius Elbel. Ten převzal administraci rušeného kláštera v červnu 1784, z čehož vyplývá, že námi sledovaný soupis vznikl někdy v létě či na podzim tohoto roku.

Inventář začíná cínovými předměty. Šlo v naprosté většině o stolní nádobí nejružnějších druhů v počtu několika set kusů, v menší míře jsou zastoupeny svícny a hygienické potřeby. Ze stolního nádobí jsou zde zaznamenány mísy na polévku i mísky na omáčku, označované jako loďky, talíře, tácy, popř. celé sady stejně zdobených předmětů různého účelu. V menší míře soupis zachycuje nejružnější konvice a konvičky na vodu i pivo a zejména specializované mističky a nádoby na křen či různé koření, slánky, konvičky na kávu, na čaj, poháry na víno, porcovací mísy, lahve se šroubovacím uzávěrem či mísky na umývání rukou při stolování. Mezi cínovým nádobím jsou zapsány i skleněné tácy. Ke stolnímu vybavení patřily také cínové svícny. Dále jsou tu zahrnuty předměty pro hygienické účely, jako byla umyvadla s konvicemi na vodu, mísa a konvice na holení a také 6 nočníků. Další skupinu cínových předmětů tvoří věci odnesené zcela jistě z kostela, či některé z klášterních kaplí, jako byly oltářní svícny a krabička na hostie. Naopak několik cínových kropek se mohlo původně nacházet ve společných klášterních prostorách. Většina těchto předmětů byla prodána za celkovou cenu 238 zl. 20 kr. V klášteře bylo ponecháno pouze tolik cínových nádob, aby bylo zajištěno nejnětější každodenní stolování, další potřeby konventu a běžná liturgie. Prodány byly dokonce i oltářní svícny.



Obr. 5: F. B. Werner: Pohled na Kutnou Horu, v popředí klášter Sedlec, kolem roku 1740, kresba tužkou a lavírovaná kresba tuší (SOKA Kutná Hora, Sbirka vedut a grafiky, inv. č. 2).



Obr. 6: Pohled na sedlecký klášter krátce po jeho zrušení, kolem roku 1800, mědiryt (SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky, inv. č. 5).

Dále následuje soupis utilitárních předmětů z mědi, mosazi, obecného kovu a železného plechu, které se používaly zejména v klášterní kuchyni k vaření a v prádelně pro praní prádla. Opět byly v klášteře ponechány pouze předměty, které byly potřeba pro každodenní život zbylých mnichů, jako nejrůznější hrnce, rendlíky, pánve a další nádoby, ale jejich počet byl silně zredukován a nadbytečné kusy byly prodány. Stejně tak byly prodány velké vany na praní prádla a hrnec na jeho vyvařování. Snad se počítalo s tím, že mniši si po zbývajícím čas zaplatí praní mimo klášter. Z mosazných předmětů byly v klášteře ponechány pouze potřeby nezbytné pro liturgii, jako byly oltářní zvonky a lampa na věčné světlo.

Následuje soupis předmětů z majoliky, což bylo opět především stolní nádobí – misky, talíře, konvičky, které byly až na malé výjimky ponechány k dispozici mnichům. Totéž platí o stolním textilu – ubrusech, servítcích a ručnicích, které byly také z většiny ponechány na místě. Naopak množství ložního prádla bylo poměrně zásadně zredukováno.

Všechny zmíněné předměty jsou zapsány bez místa uložení a ve vzhledu interiéru nehrály prakticky žádnou roli. Následující položky se však výrazně uplatňovaly v interiéru, měly v něm své pevné místo a je tak možné, že i to byl důvod, proč byly zapsány s uvedením místa, kde se nacházejí. Díky tomu dokresluje naši představu o vzhledu interiéru konventu. Z tohoto důvodu přinášíme také tuto část soupisu na závěr kompletně v překladu do češtiny. Jedná se zejména o obrazy a portréty, z nichž některé se zachovaly dodnes a mohou být identifikovány,¹⁹⁾ nábytek, u nějž jsme však o umístění infor-

mování jen minimálně, hudební nástroje a vybavení sakrálních prostor. Z obrazové výzdoby byla prodána většina, někdy až za překvapivě nízké ceny několika krejcarů, nebo několika málo zlatých. To však nemusí svědčit o nízké kvalitě maleb, ale spíše o nezájmu kupců, kteří z valné většiny zřejmě pocházeli z nejbližšího okolí a obrazy kupovali pro výzdobu vlastního domu. Běžný byl i způsob, kdy se rozprodávány obrazy s náboženskou tematikou vybavovaly okolní farní kostely. I zde ale hrály roli především finanční možnosti kupujících. Navrhované ceny tak byly velmi nízké, přičemž velké množství předmětů předložených k prodeji neumožňovalo prodávajícímu zvyšovat požadavky, zejména pokud potřeboval prodat co nejrychleji, jak to platilo i v případě zadluženého sedleckého konventu.

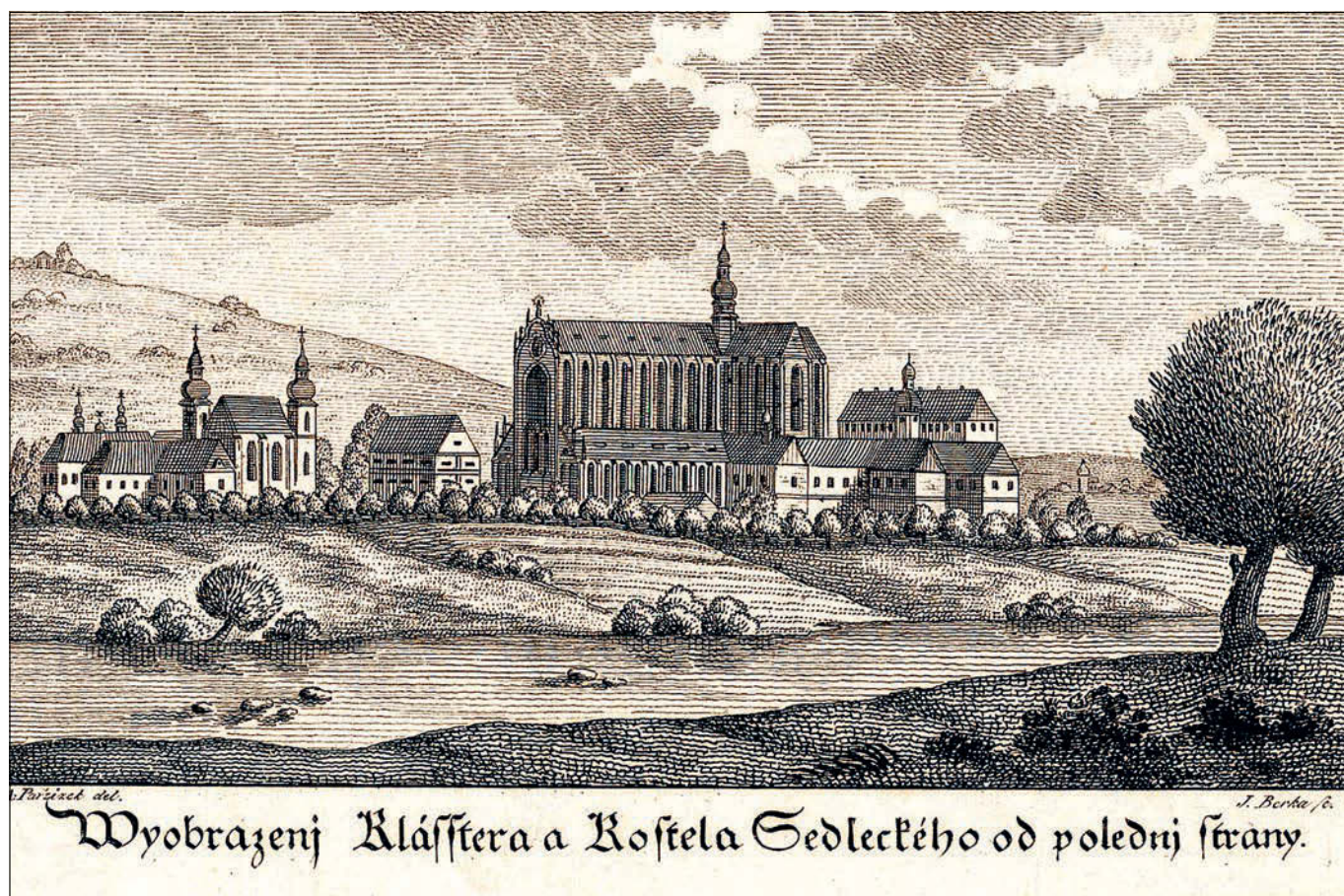
Co se týče námětů zapsaných obrazů, nepřekvapí hojně zmiňovaná náboženská tematika – obrazy svatých, Krista, P. Marie a Svaté Rodiny – ani portréty významných představitelů řádu a duchovních autorit – papežů a kardinálů. Běžnou součástí byly i portréty příslušníků panovnické rodiny, přestože právě pohled na tvář Josefa II. musel mít pro řeholníky hodně trpkou příchuť. Naopak za velmi zajímavé můžeme považovat několik vyobrazení Jana Žižky jako domnělého ničitele kláštera na počátku 15. století. Konvent si tento klíčový okamžik svých dějin pochopitelně připomínal, o čemž svědčí obraz představující mučení sedleckých duchovních Žižkou, umístěný navíc v klášterním kostele a dva obrazy ukazující podobu kláštera před vyplněním husity a po něm. Samostatný portrét strážce zkázy kláštera, umístěný na několika místech

včetně zimního refektáře, je však poněkud překvapivý. Žižka se navíc útoku na klášter vůbec neúčastnil. Nad schody proti kapitule byl kromě dvou (!) Žižkových portrétů zavěšen ještě obraz Prokopa Holého a výjev vypalení Malína kutnohorskými horníky v roce 1412 – další z řady těžkých okamžiků v životě konventu. Za zdůraznění také stojí, že ani jeden z nich, na rozdíl od panovnických portrétů, „praktických“ vyobrazení svatých či příjemných květinových zátiší, se nepodařilo prodat. Kromě zmíněných námětů se objevují krajinomalby, včetně holandských, a květinová zátiší, označená jako „květinové obrazy“. Na rozdíl od obrazů s náboženskými motivy a portrétů, které byly umístěny hlavně ve společných prostorách kláštera, se tato oku lahodící témata nacházela hlavně v jednotlivých pokojích sloužících jako soukromé obytné prostory mnichů. Nezdá se, že by inventář zachycoval cokoli z někdejších středověkých uměleckých pokladů, snad jen dva staré na dřevě malované obrazy z kostela sv. Filipa a Jakuba mohly patřit ke středověkému uměleckému vybavení.

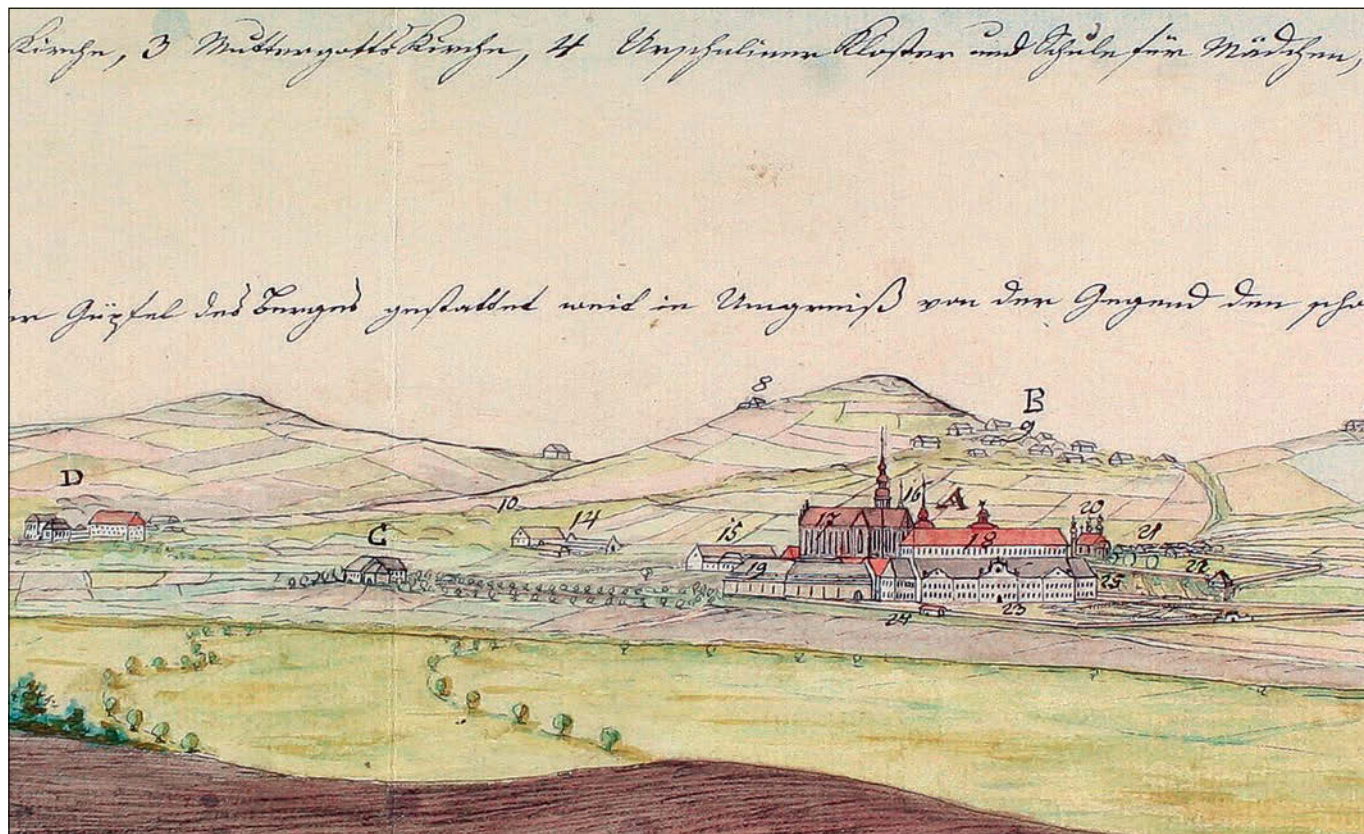
Také nábytek byl z největší části rozprodán. V soupisu figurují zejména postradatelné kusy umístěné bezpochyby ve společných prostorách kláštera, jako byly nejrůznější skříně a almary na oblečení, knihy a kuchyňské potřeby, ale také módní sedací nábytek s plyšovými a koženými potahy. Zatímco největší tabule byly prodány, menší stoly byly zatím ponechány na místě pro každodenní použití. Postelí je v klášteře zachyceno pouze 7, z nichž jediná, vybavená luxusními damaškovými závěsy, byla odprodána. Jednalo se zřejmě o postele z hostinských pokojů, zatímco postele samotných mnichů musely ještě být ponechány na místě a nebyly do soupisu ani zahrnuty. O tom, že mniši zdaleka netrávili v klášteře čas pouze modlitbou, prací a studiem, jak jim nařizovala řehole, svědčí existence stolu na billiard, prodaného za 4 zl., a čtyř hracích

stolků, ponechaných zatím na místě. Jako předzvěst konečného zániku konventu musel naopak působit prodej opatského pontifikálního křesla. V poslední fázi existence konventu sice již opatský úřad nebyl obsazen a klášter administroval opat z Oseka, přesto však právě opatské křeslo bylo symbolem někdejší slávy kláštera, významu jeho představitelů a snad i příslibu, že se nepříznivá situace může ještě zvrátit. Právo pontifikálii obdržel totiž sedlecký opat již v roce 1394 a toto právo mu nebylo odňato ani v době největšího úpadku instituce.²⁰⁾

Neméně pochmurně muselo působit i odprodání hlavního oltáře z klášterního chrámu, jehož cena 1000 zl. byla sice nezanedbatelnou položkou, při obrovské výši klášterní dluhů však znamenala jen kapku v moři. Většina nezbytných kostelních potřeb a vybavení klášterních svatostánků byla ponechána na místě až do konečného rozpuštění konventu, včetně drahocenných předmětů, jako byla zlacená ciboria či křišťálový pacifikál. Překvapí však malý počet zapsaných liturgických potřeb a parament. Napočítáme např. pouze pět kasulí v liturgických barvách pro jednotlivé svátky a období liturgického roku, zcela však chybí dalmatiky, pluviály či větší soubory parament využívané při slavnostních příležitostech, stejně jako větší množství drobných textilních předmětů jako manipuly, kališní vela, pally apod. O tom, že soupis v případě liturgických potřeb není kompletní, svědčí neexistence štól, které jsou neoddělitelnou součástí liturgického oděvu. Naopak pro nejslavnostnější příležitosti a procesí bezpochyby sloužily umbrelly (umbely) – červená sametová, vyšívána zlatem a černá se stříbrnými portami. Z jakého důvodu nebyly zachyceny všechny liturgické potřeby, se můžeme jen dohadovat. Snad se nepočítalo s jejich odprodejem a měly být předány do jiného kláštera. Pro alespoň hypotetické zodpovězení této otázky bychom však potřebovali široké srovnání inventářů jiných rušených klášterů.



Obr. 7: J. Berka podle A. Pařízka: Vyobrazení kláštera a kostela sedleckého od polední strany, nedat., konec 18. stol. Majitel Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty Praha-Břevnov (uloženo v NA, fond Benediktini Břevnov, inv. č. 307).



Inventář mobilií a ozdobných předmětů sedleckého kláštera, které byly sepsány v místnostech, toho času ale byly shromážděny na jedno místo. Jak následuje:

Portréty a obrazy

V letním refektáři

- velký krucifix
- velký obraz představující svaté cisterciáckého řádu, upevněný v pozlacených latích
- portrét Jejího Císařského Veličenstva Marie Terezie, prodaný za 6 zl. 30 kr.
- portrét Jeho Císařského Veličenstva Josefa II., prodaný na 6 zl. 30 kr.
- menší portrét Jeho Císařského Veličenstva Josefa II., prodaný za 1 zl.
- portrét arcivévodkyně Mariany, prodaný za 1 zl. 3 kr.
- portrét císaře Karla VI., prodaný za 18 kr.
- portrét císařovny Alžběty, prodaný za 1 zl.
- portrét papeže Klementa XIII., prodaný za 31 kr.
- portrét papeže Benedikta XIV., prodaný za 31 kr.
- portrét papeže Ganganelliho (Klement XIV. – pozn. AN), prodaný za 50 kr.
- portrét kardinála Besociho, prodaný za 31 kr.
- portrét kardinála Colonna, prodaný za 1 zl.
- portrét prince Evžena, prodaný za 1 zl. 20 kr.
- portrét knížete Badianiho, prodaný za 1 zl. 20 kr.
- portrét opata Reichknechta, prodaný za 20 kr.
- portréty opata Otty a opata Jakuba, prodané dohromady za 1 zl. 15 kr.

V zimním refektáři

- obraz sv. Benedikta, prodaný za 11 kr.
- obraz Mojžíše, prodaný za 10 kr.

- portrét pana von Lukavetzkého, prodaný za 9 kr.
- krajinomalby 6, prodané za 1 zl. 10 kr.
- vyobrazení Žižky

Ve všedním refektáři

- portrét generála cisterciáckého řádu Trouva, bez rámu, prodaný za 31 kr.
- portrét zlatokorunského preláta, pana Bilanského, bez rámu, prodaný za 30 kr.
- portrét duchovního sv. Isidora Elgera, v pozlacených lištách
- portrét starobrněnské paní abatyše Antonie, oba prodány za 30 kr.
- malých portrétů kardinálů 9, prodány za 1 zl. 3 kr.
- podobný portrét papeže Ganganelliho, prodaný za 7 kr.
- velké holandské krajinomalby 4, prodány za 5 zl.
- obraz P. Marie, prodaný za 32 kr.
- malé obrazy s květinami 2, prodané za 9 kr.
- krucifix, prodaný za 36 kr.
- map 11, prodané za 1 zl.

V depositoriu

- neštafírované sochy Krista a Samaritánky 2

V pokoji vedle ložnic

- portrét bývalé starobrněnské abatyše Antonie, prodaný za 46 kr.
- portrét generála cisterciáckého řádu, prodaný za 8 kr.
- rozličných řádových obrazů 8, prodány za 1 zl. 20 kr.

V hovorňě (collocutorium)

- velké cisterciácké portréty 4, prodané za 1 zl. 50 kr.
- malé 2, prodané za 24 kr.
- tabule duchovních sedleckého kláštera 4

V pokoji č. 15

- obrazy svatých apoštolů 4, prodané za 6 zl. 15 kr.
- velké krajinomalby 3, prodané za 1 zl. 10 kr.
- velký květinový obraz, prodaný za 12 kr.
- malé obrazy 2, prodané za 41 kr.

V pokoji č. 16

- Thesis (Teze?) na žlutém hedvábí, prodané za 45 kr.
- portrét jednoho světského duchovního, prodaný za 24 kr.
- portréty prelátů 3, prodané za 46 kr.
- portrét císaře, prodaný za 32 kr.

V pokoji č. 17

- obrazy Ecce homo a Mater Dolorosa v rámech řezbářské práce 2, prodané za 2 zl. 15 kr.
- obrazy svatých apoštolů 2, prodané za 16 kr.
- malé řádové obrazy 2, prodané za 1 zl. 15 kr.
- dlouhé obrazy Boží Rodiny 2, prodané za 30 kr.
- portrét pana Linka ve dvakrát pozlacených lištách, prodaný za 50 kr.
- portrét Marie Theresie, prodaný za 1 zl. 16 kr.
- císařské portréty 2, prodané za 2 zl. 42 kr.
- květinové obrazy 2, prodané za 30 kr.

Pokoj č. 19

- malá zrcadla 2
- velký obraz sv. Jeronýma s dvakrát pozlacenými lištami, prodaný za 1 zl. 24 kr.
- velké obrazy císaře 4, prodány za 1 zl. 2 kr.
- malých řádových a květinových obrazů 6, prodané za 4 zl. 30 kr.
- zelená skříňka sv. Hilaria s podstavcem

Pokoj č. 22

- velký portrét bývalého kutnohorského purkmistra Wohnsindlera, bez rámu - ztracený
- podobný portrét nějakého arcibiskupa, prodaný za 10 kr.
- květinové obrazy 2, prodané za 21 kr.
- velký dlouhý obraz, prodaný za 12 kr.

V horním ambitu

- portrétů různých prelátů cisterciáckého řádu 17, z nich prodány 2 za 20 kr.
- podobných rozličných (portrétů) abatyší 5, z toho dva prodány za 40 kr.
- staré dlouhé obrazy představující bývalý klášter v Sedlci 2
- velký starý obraz P. Antonína Erfindera
- velká mapa
- zlatě štafírovaný obraz sv. Michaela Archanděla, vzal si jej P. Theodoricus
- zlatě štafírovaný obraz Blahoslavené P. Marie, vzal si jej P. Theodoricus

Nad schody proti kapitule

- velký portrét Žižky
- stejný malý
- portrét Prokopa Holého
- obraz horníka s vyobrazením vypálení Malína horníky, prodaný za 1 zl.

U sakristie

- velký obraz Snímání z Kříže, prodaný za 1 zl. 8 kr.
- obraz Přibíjení Krista na kříž, prodaný za 1 zl. 2 kr.

V sakristii

- velký obraz sv. Šimona v dubovém rámu, prodaný za 1 zl. 21 kr.



Obr. 9: Gotická monstrance z pokladu předhusitského sedleckého kláštera, objevená roku 1702 při přestavbě klášterního chrámu zazděná v chrámovém štítu. Sedlec, klášterní kostel (převzato z wikimedia commons).

- staré řádové obrazy bez rámu 3, všechny prodány za 2 zl. 12 kr.
- malý obraz Salvátor, prodaný za 22 kr.

V kostele

- velké obrazy svatých učitelů církve 4
- 12 svatých apoštolů a 4 evangelisté, spolu s předchozími prodány za 100 zl.
- obraz sv. Vincenta, prodán za 4 zl.
- starý obraz sv. Starosty, prodaný za 1 zl. 7 kr.
- obraz sv. Onufria, prodaný za 21 kr.
- obraz sv. Barbory bez rámu
- obraz P. Marie Bolestné
- velký obraz Emauz, prodaný za 30 zl.
- obraz představující mučení sedleckých duchovních Žižkou
- obrazy sv. Petra a Pavla
- obrazy sv. Víta a Vojtěcha
- velká deska fundátorů
- velký obraz sv. Václava
- menší obraz sv. Davida, prodaný za 1 zl.
- malý obraz sv. Ludmily
- obraz sv. Václava

- velké ušlechtilé obrazy sv. Ondřeje a Bartoloměje, jeden z nich prodán za 50 zl.
- malý krucifix do sakristie, prodán za 2 zl.

V kostele sv. Filipa a Jakuba

- velký obraz sv. Čtrnácti pomocníků
- obraz sv. Jana Nepomuckého
- obraz sv. Prokopa bez rámu
- obraz P. Marie za sklem
- obrazy sv. Benedikta a Bernarda
- obraz sv. Máří Magdaleny v rámu řezbářské práce
- staré na dřevě malované obrazy 2

Klášterní knihovna, prodána za 290 zl.

Všelijaký dřevěný domácí nábytek a zařízení

- stojací hodiny v pouzdře
- podobné železné, obojí prodané za 12 zl. 33 kr.
- velké hladké zrcadlo bez rámu, pod ním podstavec se čtyřmi pozlacenými figurami a stůl, prodáno za 2 zl. 30 kr.
- skříňový oltář sv. Antonína, prodán za 50 zl.
- velké dlouhé skříně na oděvy řezbářského díla 3
- taková knihovní skříň, prodaná za 3 zl.
- prosklené skříně 3, prodané za 4 zl. 5 kr.
- stolky se skřínkami 2, prodané za 2 zl. 50 kr.
- stará řádová almara, prodaná za 4 zl. 3 kr.
- billiard potažený zeleným sukrem, prodán za 4 zl.
- stará zelená almara se zásuvkami
- staré almary z kuchyně 3
- také taková z *provisorátu*
- podobné v *kostelním depositoriu* 3
- podobná na kasule
- podobná malá modrá v *sakristii*
- podobné z dubového dřeva v *pohřební kapli* 2
- staré almary *na kůru* na hudebniny a hudební nástroje 2, 1 prodaná za 1 zl. 10 kr.
- skříň se zásuvkami na koření v *moučnici*, prodaná za 2 zl. 12 kr.
- malá zelená skřínka na knihy tamtéž, prodaná za 2 zl.
- pohovky s polštáři velkými a malými 4, prodané všechny dohromady za 11 zl. 30 kr.
- pohovka s modrým plyšem
- pohovka s červeným plyšem
- pohovky se zeleným sukrem 2, prodané za 6 zl. 15 kr.
- pohovky potažené kůží 2
- pohovky bez polštářů, jen samotný korpus 3, prodané za 12 zl.
- velkých lenošek s červeným plyšem 5
- podobných s modrým plyšem 6, z toho prodané 4 za 2 zl.
- podobné se zeleným sukrem 2
- podobných se žlutým sukrem 5, prodané za 4 zl. 10 kr.
- rozličných starých lenošek 8, prodané za 4 zl.
- lenošky v *sakristii* 2
- lenošky v *pohřební kapli* 2
- spacích křesel (Schlafsessel) s rozličným potahem 6, prodaných za 1 zl. 31 kr.
- polstrované židle potažené modrým a bílým sukrem, pak dalších řádových dřevěných židlí 31, vše prodané za 10 zl. 59 kr.
- velké pozlacené opatské křeslo řezbářské práce s rudým sametem a zlacením a 5 podobných menších, chybí
- dlouhých úzkých tabulí 13, z nich prodáno 10 za 8 zl. 29 kr.
- velké dlouhé tabule 3, prodány za 3 zl.
- hrací stolky 4
- červený dlouhý stůl se zlaceným podstavcem
- podobné červené rohové stoly 2

- oválný stůl z tvrdého dřeva
- staré dlouhé kostelní stoly 4, z nich 2 prodané
- rozličných velkých a malých stolů 21, z nich prodáno 19, dohromady s předchozími za 13 zl. 30 kr.
- kulatý stůl potažený voskovaným plátnem, třídlíný
- postelí se závěsy 6
- stejná zelená (postel) se zelenými damaškovými závěsy, prodaná za 12 zl. 32 kr.
- zeleně a zlatě štafírovaný podstavec pod umyvadlo, prodán za 1 zl. 30 kr.
- opotřebovaný koberec, prodán za 13 kr.
- noční stolice potažené kůží, prodaná za 45 kr.
- velká moučná truhla, prodaná za 2 zl. 51 kr.
- podobná moučná bedna, prodaná za 23 kr.
- staré špatné truhly 2, prodané za 24 kr.
- staré bedny 2, prodané za 1 zl. 12 kr.
- velká podobná (bedna) v *archivu*
- velké zásuvky 2, prodané za 2 zl. 15 kr.
- pouzdro na kasule, prodané za 2 zl. 45 kr.
- dřevěný vrchní baldachýn s faldistoriem s červeným sametovým potahem, prodán za 2 zl. 12 kr.
- klekátko 2, prodaná za 52 kr.
- velká prkenná bedna se 6 zásuvkami, prodaná za 2 zl.
- nádoba na svěcenou vodu z dubového dřeva se železným rámem, prodaná za 30 kr.
- větší prkenné pulty 2
- menší 4, všechny dohromady prodány za 42 kr.

Ve skladišti

- nových dubových okenních rámu 40, z nich 16 prodáno za 9 zl. 36 kr., zbytek byl použit
- podobných dveřních rámu 40, z nich 15 prodáno za 12 zl. a 25 použito
- velké dvojité dveře řezbářské práce
- podobné z dubového dřeva s kováním, prodané za 4 zl. 30 kr.
- dubové dvojité dveře
- staré rámy k obrazům řezbářské práce 2, prodané za 1 zl. 30 kr.

V ambitu

- kamenných dveřních ostění 31, z nich 10 prodáno za 11 zl. 2 kr., zbytek použit

Hudební nástroje

- trumpet 6, prodány za 8 zl. 3 kr.
- pozouny 3
- lesních rohů starého ladění 1 pár, prodáno za 23 zl.
- fagoty 2, prodán 1 za 3 zl. 30 kr.
- basy 2, prodány za 20 zl. 13 kr.
- violončelo 1, prodané za 2 zl.
- viola 1, prodaná za 1 zl. 3 kr.
- houslí 10, prodaných za 10 zl. 6 kr.
- přenosný pozitiv

Kostelní potřeby

- stříbrný hladký kalich
- s obrazem sv. Jana (kalich?)
- malé stříbrné mešní konvičky s táckem 1 pár
- řádová pozlacená ciboria 2
- křišťálový pacifikál
- podobný řádový pozlacený se svatým křížem
- podobný se sv. Bernardem
- podobný se sv. Kateřinou
- sametový kvadrátek fíkové barvy
- jiný černý sametový

- tři řádové kvadrátky
- červená sametová zlatě vyšíváná umbela
- podobná černá se stříbrnými portami a bílými postříbřenými štítky
- bílých kovových scut 8, převzata do náboženského fondu
- řádová kovová bílá lampa
- kasule z tradoru s červeným křížem, zlatými portami a modrou podšívkou
- kasule bílá se žlutým květovaným křížem a zlatými portami
- podobná damašková se zlatými portami a vely
- zelená kasule s kalichovým velem
- černá kasule s modrým křížem ze stříbrného materiálu a se stříbrnými portami
- řádová černá kasule
- řádových alb 5
- humerálů 5
- humerál z batistu 1
- oltářní baldachýny 4
- korporálů 6
- purifikatorií 20
- velké ručníky 2
- mešních ručníků 6
- řádový misál s mosazným kováním
- misály bez kování 3
- římské misály 2
- pohřební misály 4
- černý prostřední oltářní ubrus
- oltář Mater Dolorosa, prodán za 10 zl.
- oltář Ecce Homo, prodán za 10 zl.
- oltář s křížem, prodán za 20 zl. 30 kr.
- velký oltář, prodán za 1000 zl.
- oltář sv. Bernarda
- oltář sv. Benedikta
- svatých zemských patronů
- sv. Luitgardy
- sv. Anny
- sv. Jana (později připsáno: bez obrazu – pozn. AN)
- sv. Josefa
- sv. Juliány
- sv. Štěpána
- oltář 14 Svatých Pomocníků
- oltář Matky Boží
- obraz Bolestné Matky Boží, prodán za 2 zl.
- kostelních lavic v **kostelní lodi** 6, prodány za 60 zl.
- malé lavice v kostelní lodi 2, prodané za 3 zl.

- u **oltáře Matky Boží a oltáře Ecce Homo** 24 lavic, prodané za 48 zl. 30 kr.
- u **oltáře 14 Sv. Pomocníků** 2 lavice, prodané za 3 zl.
- řádových hladkých lavic 20, prodáno za 30 zl.
- dřevěná kostelní lampa, prodaná za 2 zl.
- kazatelna, prodaná za 1 zl. 30 kr.
- klekátko v **kapitule** 2, prodána za 4 zl. 30 kr.
- zpovědnice u **sakristie** 2, prodané za 2 zl.
- lustr u **oltáře sv. Jana**, prodán za 3 zl.
- dřevěných svícňů 6, prodáno za 5 zl.
- chórová lavice, prodaná za 58 zl.
- 4 kusy starých, dílem rozbitých zvonů, prodané za 218 zl. 58 1/4 kr.
- zpovědnic 6
- chórová lavice v **kapitule**
- velká nádoba na svícenou vodu z mramoru
- podobné menší 2
- oltář sv. Filipa a Jakuba (později připsáno: od Vilmana – pozn. AN)
- oltář Nanebevzetí P. Marie
- oltář sv. Jana Nepomuckého malý
- sv. Bernarda
- Svatého Kříže
- varhany ve **velkém kostele**
- varhany v **kapitule**
- varhany u sv. **Filipa a Jakuba** – všechny troje prodány za 700 zl.
- pontifikální opatské křeslo, prodáno za 4 zl. 30 kr.
- černý orel nad větracím okénkem v kostele, prodán za 2 zl.
- oltář v kapitule, prodán za 20 zl.

Celkem zisk 3814 zl. 10 1/4 kr.

Potvrdil a podepsal Mauritius Elbel opat.

*Studie vznikla v rámci výzkumného projektu **Historické liturgické textilie v českých zemích: metodologie, inventarizace, péče a prezentace** (DG18P02OVV035), financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016–2022 (NAKI II).*

PhDr. Alena Nachtmannová, Ph.D.

(nachtmannova.alena@npu.cz): Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, Sabinova 373/5, Praha 3

PRAMENY A LITERATURA

Vydané prameny

CDB F. G. Friedrich ed., Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae, tom I. Praha 1904–1907.

ZK: F. Heřmanský – R. Mertlík – Z. Fiala – M. Bláhová edd., Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae. Praha 1976.

Nevydané prameny

Národní archiv

České gubernium-publikum, inv. č. 2388, sig. 126/27, kart. 4630–4635

Česká státní účtárna, kart. 282

Literatura

Beránek, K. – Beránková, V. 1994: Rušení klášterů v Čechách za Josefa II., in: Z. Hledíková – J. V. Polc edd., Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi, Praha, s. 209–224.

Devoty, J. F. 1824: Popsání založení, zvláštní pobožnosti a života svatosti mnohým nešťastným osudům podrobené bývalé řehole cistercienské... na svatém místě veleslavného údolí sedleckého, blíž Kutny Hory v Království českém. Praha (2. vyd. 2022).

Foltýn, D. 2009: „Me Miroslaus struxit. Me Zisska cremavit“. Barokní pokus o rekonstrukci předhusitské stavební podoby kláštera v Sedlci, in: R. Lomičková ed., Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700. Mezinárodní sympozium, Kutná Hora 18.–20. září 2008. Praha, s. 441–453.

Hansová, J. 2007: Vybavení pokojů zlatokorunských cisterciáků v době rušení jejich kláštera v letech 1785–1786, in: M. Gaži ed., Klášter Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé. České Budějovice, s. 475–512.

Hlaváček, I. 2001: Zisterziensische Bibliotheken Böhmens in der vorhussitischen Zeit (Mitte des 12. Jh. – 1420), in: J. Petersohn ed., Mediaevalia Augiensia. Forschungen zur Geschichte des Mittelalters. Stuttgart, s. 375–406.

Horyna, M. 1998: Jan Blažej Santini-Aichl. Praha.

Charvátová, K. 1999: Sedlecký klášter ve středověku, in: Sázavsko: Historie – Tradice – Současnost VI, s. 83–93.

Charvátová, K. 2013: Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142–1420. I. Fundace 12. století. Praha.

Charvátová, K. – Hyhlík, V. 1992: Sedlec u Kutné Hory. Bývalé cisterciácké opatství. Církevní památky sv. 9. Velehrad.

Kapíhorský, S. E. 2006: Historia kláštera sedleckého řádu svatého cisterciáckého. Kutná Hora (1. vydání Praha 1630).

Kuthan, J. 1988: Poklady cisterciáckých klášterů v Čechách a na Moravě, Umění 36, 1988, s. 127–139.

Macek, P. – Zahradník, P. 2009: Bývalý cisterciácký klášter v Sedlci u Kutné Hory a jeho barokní proměny, in: R. Lomičková ed., Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700. Mezinárodní sympozium, Kutná Hora 18.–20. září 2008. Praha, s. 419–439.

Nuhlíček, J. 1974: Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, I. část 1420–1564, Středočeský sborník historický 9, s. 163–182.

Nuhlíček, J. 1975: Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, II. část 1565–1620, Středočeský sborník historický 10, s. 237–254.

Nuhlíček, J. 1976: Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, III. část 1621–1666, Středočeský sborník historický 11, s. 179–196.

Nuhlíček, J. 1977: Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, IV. část 1666–1718, Středočeský sborník historický 12, s. 207–230.

Snopek, L. 2008: Zanikání cisterciáckého kláštera v Sedlci (1783–1799). Diplomová práce Ústavu českých dějin FF UK. Praha, rkp., nestránkováno.

Vogt, M. J. 1712: Das jetzt-lebende Königreich Böhmen. In einer historisch- und geographischen Beschreibung vorgestellt. Frankfurt und Leipzig.

Zahradník, P. 2002: Sedlec (ok. Kutná Hora), zámek, dvůr, bývalý kostel sv. Filipa a Jakuba. Archivní rešerše, rkp.

Zahradník, P. nedat.: Sedlec – konvent a chrám Nanebevzetí Panny Marie. Archivní rešerše, rkp.

POZNÁMKY

1. CDB I, č. 155, s. 155–157. Listina není datována, pamětní záznamy kláštera Waldssasen uvádějí rok 1142, zatímco kláštera sedleckého 1143. Vzhledem k tomu, že založení kláštera byl spíše delší proces než jednorázový akt, mohou být pravdivé obě zprávy. Více k tomu K. Charvátová, Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142–1420. I. Fundace 12. století. Praha 2013, s. 138.
2. K. Charvátová, o. c v pozn. 1, s. 138–140, 197.
3. Tamtéž, s. 198.
4. Toto období barvitě líčí zápis ve Zbraslavské kronice. ZK: F. Heřmanský – R. Mertlík – Z. Fiala – M. Bláhová edd., Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae. Praha 1976, s. 44–49.
5. K. Charvátová, o. c v pozn. 1, s. 198–199.
6. Více k tomu J. Kuthan, Poklady cisterciáckých klášterů v Čechách a na Moravě, Umění 36, 1988, s. 127–139.
7. Např. Sedlecký antifonář, Národní knihovna České republiky, sig. XIII A 6, nebo Martyrologium z Gerony, uložené v Diecézním muzeu v katalánském městě Girona (španělsky Gerona). Podle zachovaných soupisů čítala klášterní knihovna v předhusitském období více než 100 knih. Srov. I. Hlaváček, Zisterziensische Bibliotheken Böhmens in der vorhussitischen Zeit (Mitte des 12. Jh. – 1420), in: J. Petersohn ed., Mediaevalia Augiensia. Forschungen zur Geschichte des Mittelalters. Stuttgart 2001, s. 375–406.
8. K. Charvátová, Sedlecký klášter ve středověku, in: Sázavsko: Historie – Tradice – Současnost VI, 1999, s. 83–93, zde s. 93; K. Charvátová – V. Hyhlík, Sedlec u Kutné Hory. Bývalé cisterciácké opatství. Církevní památky 9. Velehrad 1992, s. 17. Detailně

- k hospodaření kláštera a snaze o obnovu pozemkového vlastnictví. J. Nuhlíček, Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, I. část 1420–1564, Středočeský sborník historický 9, 1974, s. 163–182.
9. S. E. Kapíhorský, Historia kláštera sedleckého řádu svatého cisterciáckého (první vydání Praha 1630), citováno podle obnoveného vydání Kutná Hora 2006, s. 79–80.
10. J. Nuhlíček, Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, III. část 1621–1666, in: Středočeský sborník historický 11, 1976, s. 179–196; též, Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení roku 1783, IV. část 1666–1718, Středočeský sborník historický 12, 1977, s. 207–230.
11. Blíže k barokní přestavbě kláštera M. Horyna, Jan Blažej Santini-Aichl. Praha 1998, s. 254–256; P. Macek – P. Zahradník, Bývalý cisterciácký klášter v Sedlci u Kutné Hory a jeho barokní proměny, in: R. Lomičková ed., Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700. Praha 2009, s. 419–439.
12. Inventář je uložen v Národním archivu (dále jen NA), ve fondu České gubernium-publikum (dále jen ČG-publikum), inv. č. 2388, sig. 126/27, kart. 4630.
13. Zatímco hodnota panství byla podle zápisu v zemských deskách vyčíslena na 190 400 zl., byla hodnota jeho dluhového zatížení na počátku v roce 1784 více než 400 tisíc zlatých. Věřitelů bylo napočítáno 131. L. Snopek, Zanikání cisterciáckého kláštera v Sedlci (1783–1799). Diplomová práce Ústavu českých dějin FF UK. Praha 2008, rkp., nestr.

14. Soukromému majetku řeholníků a vybavení jejich obydlí se věnuje *J. Hansová*, Vybavení pokojů zlatokorunských cisterciáků v době rušení jejich kláštera v letech 1785–1786, in: M. Gaži ed., *Kláster Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé*. České Budějovice 2007, s. 475–512, včetně situací, kdy pravidlo o ponechání osobního majetku řeholníkům bylo porušováno.
15. *K. Beránek – V. Beránková*, Rušení klášterů v Čechách za Josefa II., in: Z. Hledíková – J. V. Polc edd., *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 209–224, zejm. s. 211–212.
16. Tamtéž, s. 214.
17. *P. Zahradník*, Sedlec (ok. Kutná Hora), zámek, dvůr, bývalý kostel sv. Filipa a Jakuba. Archivní rešerše, 2002, rkp., s. 69; k dějinám kláštera v barokním období a průběhu jeho rušení také detailně *týž*, Sedlec – konvent a chrám Nanebevzetí Panny Marie. Archivní rešerše, nedat., rkp. Za zapůjčení děkuji Ing. J. Žizkovi.
18. Všechny zmíněné inventáře a spolu s nimi další dva obsahující soupis věcí prodaných v roce 1785 jsou uloženy v jedné složce v NA, ČG-publikum, inv. č. 2388, sig. 126/27, kart. 4631.
19. Např. dvě vyobrazení kláštera zachycující podobu kláštera před a po zničení husity zachycené v našem soupisu v horním ambitu, později zavěšené ve Starém konventu, který sloužil jako správní budova velkostatku a jejich srovnání s vedutou umístěnou na Orlíku. *D. Foltýn*, „Me Miroslaus struxit. Me Zisska cremavit“. Barokní pokus o rekonstrukci předhusitské stavební podoby kláštera v Sedlci, in: R. Lomičková ed., *Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700*. Praha 2009, s. 441–453.
20. *K. Charvátová*, o. c. v pozn. 1, s. 151.
21. Detailněji k celému procesu *L. Snopek*, o. c. v pozn. 13; NA, Česká státní účtárna, kart. 282 a ČG-publikum, kart. 4630, 4631, 4632, 4633, 4634, 4635.

Die Ausstattung des Stifts Sedletz/Sedlec in der letzten Phase seiner Existenz Das Inventar der Wertgegenstände von 1784

Das Stift Sedletz/Sedlec entstand als private Stiftung in den 40er Jahren des 12. Jahrhunderts und war das erste Zisterzienserkloster auf unserem Gebiet. Seine größte Blüte fällt in den Zeitraum des 14. Jahrhunderts, als es aus dem Reichum von Kuttenberg / Kutná Hora schöpfte, das zum Teil auf den ehemaligen Grundstücken des Stifts errichtet wurde. Während der Hussitenbewegung wurde das Kloster zerstört und die Mönche zogen in das österreichische Klosterneuburg. Seit der Mitte des 15. Jahrhunderts versuchte das Stift, sich zu erneuern, erlangte den ursprünglichen Besitz aber nie mehr zurück. Die zweite Blütephase stellte sich erst nach der Schlacht am Weißen Berg ein, besonders an der Wende vom 17. zum 18. Jahrhundert unter der Leitung des Abtes Snopek. Damals wurde das Kloster einschließlich der Klosterkirche grundlegend umgebaut. Am Umbau beteiligte sich neben weiteren bedeutenden Architekten auch Johann Blasius Santini Aichl. 1783 wurde das Stift durch eine Entscheidung Kaiser Josephs II. aufgehoben. Im Rahmen des Prozesses der Klosteraufhebung wurde ein Verzeichnis des kostbaren beweglichen Eigentums angefertigt. Dies ist auch der Hauptgegenstand dieser Studie, denn es stellt den letzten Moment aus der Zeit seiner Existenz dar. Seine Relevanz liegt darin, dass die meisten Gegenstände an ihrem ursprünglichen Standort erfasst wurden. Es bietet also eine gewisse Vorstellung von der Ausschmückung und der Art der Nutzung der einzelnen Räume. Das deutschsprachige Inventar drucken wir in einer tschechischen Übersetzung ab.

Abb. 1: Das Stift Sedletz vor dem barocken Umbau, 1690, Darstellung in der Handschrift *Graduale monasterii Sedlecensis*, Národní knihovna Praha (Nationalbibliothek Prag), Sig. XIII A 8.
Abb. 2: Versuch einer idealisierten Rekonstruktion des mittelalterlichen Aussehens des Stifts Sedletz vor seiner Zerstörung durch die Hussiten im Jahre 1421, 1824, Kupferstich nach einem barocken Bild, aus dem Buch: J. Devoty, *Popsání založení ... řehole cistercienské*, Praha 1824. SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky (Staatliches

Kreisarchiv Kuttenberg, Veduten- und Graphiksammlung), Inv.-Nr. 10.

Abb. 3: Ansicht des Zisterzienserkonvents Sedletz mit dem Dorf Malín nach der Zerstörung durch die Hussiten und der Wiederbesiedelung im Jahre 1454, 1824, Kupferstich nach einem barocken Bild, aus dem Buch: J. Devoty, *Popsání založení ... řehole cistercienské*, Praha 1824. SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky (Staatliches Kreisarchiv Kuttenberg, Veduten- und Graphiksammlung), Inv.-Nr. 11.

Abb. 4: Ansicht der Stiftskirche Sedletz, vor 1712, Kupferstich aus dem Buch: Mauritius Vogt, *Das jetzt-lebende Königreich Böhmen*, Frankfurt und Leipzig 1712, S. 132.

Abb. 5: F. B. Werner: Ansicht von Kuttenberg, im Vordergrund das Stift Sedletz, um 1740, Bleistiftzeichnung und lavierte Tuschzeichnung. SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky (Staatliches Kreisarchiv Kuttenberg, Veduten- und Graphiksammlung), Inv.-Nr. 2.

Abb. 6: Ansicht des Stifts Sedletz kurz nach seiner Aufhebung, um 1800, Kupferstich. SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky (Staatliches Kreisarchiv Kuttenberg, Veduten- und Graphiksammlung), Inv.-Nr. 5.

Abb. 7: J. Berka nach A. Pařízek: Darstellung des Klosters und der Kirche Sedletz von der Südseite, undat., Ende 18. Jh. Eigentümer Benediktinerabtei St. Adalbert und St. Margarete Prag-Břevnov, aufbewahrt im Národní archiv (Nationalarchiv), Bestand Benediktini Břevnov, Inv.-Nr. 307.

Abb. 8: J. Tiszta: Kuttenberg und Sedletz, Ansicht aus der Ferne – Ausschnitt, A – das Kloster in Sedletz. Um 1820, Tuschzeichnung, Aquarell. SOKA Kutná Hora, Sbíрка vedut a grafiky (Staatliches Kreisarchiv Kuttenberg, Veduten- und Graphiksammlung), Inv.-Nr. 7.

Abb. 9: Gotische Monstranz aus dem Schatz des vorhussitischen Stifts Sedletz, entdeckt 1702 beim Umbau der Klosterkirche, eingemauert im Kirchengiebel. Sedletz, Klosterkirche, übernommen aus Wikimedia Commons.

(Übersetzung Stefan Bartilla)